

АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ПРАВОПОРУШНИКА, ЩО ПОСЯГАЄ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ В МІСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ (НА ПІДСТАВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ У МІСТІ ЗАПОРІЖЖЯ)

Охарактеризована личность правонарушителя, сделаны выводы о причинах, что способствуют совершению проступков, выделены факторы, которые оказывают превентивное влияние на личность административного делинквента.

The article is devoted the characteristic of the person of the offender; conclusions are drawn on the reasons that promote fulfilment of offences, factors which make preventive impact on the person of the administrative offender are allocated.

«Адміністративна деліктологія – сукупність знань, теоретичних положень, наукових уявлень про адміністративну деліктність, її причини і умови, про заходи щодо протидії їй», – зазначає С. В. Додін¹.

Як писав ще у 1984 р. один із корифеїв адміністративної деліктології В.І. Ремнев, «методологічно всі дослідження в галузі адміністративної деліктології можливо поділити на чотири основні напрями. Вони зводяться до вивчення: а) характеру вчинених правопорушень, їх масштабності, динаміки розвитку; б) причин конкретних правопорушень і умов, їм що сприяють; в) особи правопорушника; г) розробці заходів попередження правопорушень»². Його точка зору здобула визнання серед більшості науковців, заклала фундамент адміністративно-деліктологічних досліджень і була покладена в основу сучасного предмета адміністративної деліктології.

У подальших працях з адміністративної деліктології ці «чотири основні напрями» тією чи іншою мірою були досліджені й дістали продовження в працях таких науковців як: Е.С. Гензюк, А.Н. Дерюга, С.В. Додін, Д.М. Мишляев, М.П. Мишляев, М.І. Нікулін, О.І. Остапенко, С.Д. Подлінев, В.І. Ремнев, О.П. Шергін та інших. На сьогодні можна говорити про поступове створення ґрунтового наукового фундаменту адміністративної деліктології, як науки, одним з елементів якого є вчення про особу адміністративного правопорушника. У фундаментальних працях з адміністративної деліктології висвітлені загальні питання щодо особи адміністративного правопорушника: О.І. Остапенко окреслив філософські аспекти, роль адміністративно-деліктної ситуації в формуванні мотивації поведінки особи делінквента³; Е.С. Гензюк приділив увагу мотиваційній сфері, потребам і інтересам особи правопорушника, значенню ситуації при вчиненні адміністративного проступку, правосвідомості і ідеології⁴; Д.М. Мишляев охарактеризував особу делінквента, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку⁵; М.І. Нікулін запропонував типологію особи адміністративного правопорушника⁶. Однак для формування ґрунтового наукового фундаменту молодій науці цього недостатньо: особа адміністративного правопорушника потребує проведення нових деліктологічних досліджень та створення на їх основі міцної науково-теоре-

тичної бази. Одним з таких досліджень є вивчення особи адміністративного правопорушника, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку в Україні.

Серед правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, для потреб деліктологічного дослідження були вибрані наступні проступки закріплені в КпАП України: ст. 173 «Дрібне хуліганство», ст. 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису», ст. 178 «Розпивання спиртних напоїв в громадських місцях і поява в громадських місцях у п'яному вигляді». Такий вибір пояснюється критерієм найбільшої поширеності цих правопорушень, відповідно можливо сформувані групу правопорушень, виявити в ній внутрішні закономірності, об'єктивно охарактеризувати особу адміністративного правопорушника.

Методом аналізу документів та компаративного аналізу було досліджено 302 справи за ст. 173, 197 справ за ст. 173-2, 36 справ за ст. 178 КпАП України за такими критеріями: 1. Стать: чоловік, жінка; 2. Вік: 16-24, 25-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60 і старше; 3. Соціальне становище і рід занять: учень, студент, робочий, службовець, приватний підприємець, пенсіонер, інвалід, тимчасово не працює; 4. Освіта: середня і нижче, середня спеціальна, незакінчена вища, вища; 5. Галузь виробництва де працює правопорушник: промисловість, будівництво, транспорт, освіта, медицина, управління, обслуговування населення; 6. Місце проживання: місто, сільська місцевість; 7. Громадянство: громадянин України, іноземець або особа без громадянства; 8. Сімейний стан: одружений, неодружений, розлучений (вдвівець); 9. Стан особи на момент вчинення правопорушення: алкогольне сп'яніння, наркотичне збудження; 10. Адміністративне правопорушення вчинене: самостійно, в групі; 11. Чи притягалася особа до адміністративної відповідальності за вчинення подібних правопорушень протягом року: не притягалася, притягалася; 12. Час вчинення правопорушення: з 00:00 до 4:00, з 4:00 до 8:00, з 8:00 до 12:00, з 12:00 до 16:00, з 16:00 до 20:00, з 20:00 до 24:00 годин.

За результатами проведеного дослідження справ про адміністративні правопорушення, передбаченими статтями 173, 173-2, 178 КпАП, були виявлені наступні закономірності: 1. Стаття 173 «Дрібне хуліганство». Основна маса правопорушень вчиняється чоловіками (92%) і лише (8%) жінками. Слід звернути увагу на досить молодий вік правопорушників 16-24 (27%), 25-29 (18%), або ж 16-29 (45%), значна частина деліктів вчиняється у віці 30-39 (30%). За віковим критерієм зниження адміністративної делікатності спостерігається у віці 40-49 (18%), 50-59 (5%), 60 і старше (2%). Більшість (53%), або ж кожне друге, правопорушення вчиняється особою, яка не працює, кожний третій (32%) зайнятий на робочих професіях, 6% правопорушників навчається у середніх, спеціальних та вищих навчальних закладах. Серед усіх працюючих (32%), у сфері промисловості зайнято 49%, у будівництві 21%, на транспорті 10%, у медицині 3%, в управлінні 2%, у галузі обслуговування населення (переважно торгівля та харчування) 16%. Цікава закономірність простежується в освітньому рівні делінквентів: тільки 6% має вищу освіту, 8% незакінчену вищу, 36% середню спеціальну, 50%, або ж кожний другий, середню і нижче освіту. В зв'язку з цим необхідно відзначити превентивний вплив освіти на вчинення дрібного хуліганства: чим вища у громадянина освіта, тим нижчий рівень вчинення такого виду правопорушень. За допомогою освіти, а це головним чином процес виховання, особа досягає загальноприйнятних для всього суспільства принципів і правил поведінки, належного

культурного рівня. У такої особи виникає значно менша кількість конфліктних ситуацій, що можуть призвести до вчинення правопорушення, – головне, вона не є її ініціатором, а якщо така ситуація і виникає, то особа намагається залагодити її цивілізованим шляхом: не піддається різного роду провокаціям, поводить себе виховано, коректно, толерантно. Такий спосіб вирішення конфлікту, в значній мірі, допомагає вирішенню і подоланню конфліктної ситуації. Проаналізувавши справи 8% громадян з незакінченою вищою освітою виявляється, що це студенти віком 16–24 роках, вчинення правопорушення пов'язане з алкогольним сп'янінням та підлітковим максималізмом, що врешті-решт призводить до вирішення спірного питання в образливий, грубий спосіб, в деяких випадках завершуючись застосуванням сили.

Лише 4% адміністративних правопорушень вчиняються мешканцями села, що знаходяться у місті в гостях, у відрядженні або ж працюють на постійній основі. Також малий відсоток і іноземців (3%), що свідчить про невеликий відсоток правопорушень за ст. 173 КпАП, що вчиняються мігрантами в нашій країні. Серед правопорушників-хуліганів лише 28% одружені, 15% розлучені або вдівці, більше половини, або ж кожний другий, 53% не одружені. Такий факт свідчить про позитивну роль шлюбу для попередження такого виду правопорушень.

Правоохоронним та управлінським органам слід звернути особливу увагу на значний відсоток хуліганств, вчинених у стані алкогольного сп'яніння (71%). Алкоголь є однією з головних причин вчинення дрібного хуліганства. В зв'язку з цим необхідно заборонити продаж алкоголю (в тому числі пива) під час проведення масових заходів (концертів, ярмарків, фестивалів), обмежити його продаж після 21:00 у всіх торгових точках міста. Можливо слід законодавчо ініціювати підвищення до 21–23 років віку, з якого особа має право вживати алкогольні напої. Такі кроки не тільки значно зменшать кількість хуліганств, а й позитивно позначатся на всій адміністративній деліктності (деліктність в сфері транспорту, порядку управління), суттєво зменшать кількість злочинів (убивство, нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, зґвалтування, групові суспільні заворушення тощо). Також слід зазначити, що 6% правопорушень за ст. 173 КпАП вчиняються у групі, кожний 12 (8%) протягом року вже притягався за такого роду правопорушення до адміністративної відповідальності, 3% мають судимість. Більшість таких правопорушень вчиняється в період з 16:00 до 20:00 (32%), (25%) з 20:00 до 24:00. Тобто, саме в позаробочий час, час, що безпосередньо пов'язаний з проведенням дозвілля, відпочинку. Значно менше у період з 12:00 до 16:00 (12%) та з 00:00 до 04:00 (13%), найменший показник вчинення хуліганств у проміжок часу з 04:00 до 12:00 (12%). На цій підставі можливо зробити висновок, що в місті Запоріжжя недостатньо доступних місць для цивілізованого проведення дозвілля, ці місця обладнані неналежним чином, в результаті своєї непривабливості та недоступності вони не викликають інтересу до себе зі сторони громадян. В результаті у мешканців обласного центру поступово втрачається інтерес до таких місць і виникає заміщення потреб на більш доступні. Особливо це стосується осіб молодого віку. Проведення дозвілля в них починає асоціюватися з вживанням алкоголю, курінням, сексом, наркотиками, крутою компанією, що, в кінці кінців, завершується деградацією особистості і формуванням асоціальних та антисоціальних потреб та інтересів. Не потрібно проводити будь-які соціологічні дослідження, у повсякденному житті нижчезазначені явища мав можливість спостерігати кожен: розпивання спиртних напоїв та куріння біля шко-

ли, технікуму, під'їзду учнями цих закладів, шприці від наркотиків в громадських туалетах тощо.

Таким чином, хуліган – це чоловік від 16 до 39 років, що переважно не працює, або частково зайнятий у промисловості чи будівництві, має середній спеціальний або нижче рівень освіти, громадянин України, проживає у місті, не одружений, вчинив адміністративне правопорушення у стані алкогольного сп'яніння.

Стаття 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису». Більшість таких правопорушень вчиняється чоловіками (92%), тільки 8% жінками. За віковою групою значну частину становлять особи у віці 30–39 (39%) та 40–49 (28%) років, або ж кожен третій, всього 7% та 13% у віці 16–24 та 25–29 років відповідно, 8% у віці 50–59 років, 5% у віці 60 років і старше. Половина (51%) правопорушників не працюють, кожний третій (36%) зайнятий на робочих професіях, серед яких: 49% в галузі промисловості, 24% на будівництві, 8% на транспорті, 1% в освіті, у галузі обслуговування населення (переважно торгівля та харчування) 18%. За рівнем освіти: більше половини (56%) мають середню та нижче освіту, кожний третій (36%) середню спеціальну, 3% незакінчену вищу, 5% вищу. Лише 4% адміністративних правопорушень вчиняється мешканцями села, що знаходяться у місті в гостях, у відпустці або ж працюють на постійній основі. Такий ж невеликий відсоток і іноземців (2%), що свідчить про прийняття за основу та засвоєння закріплених в Україні прав та обов'язків чоловіка і жінки. Серед правопорушників за ст. 173-2 майже половина одружені (46%): в таких випадках має місце насилля чоловіка у відношенні до своєї дружини, її близьких родичів; 15% розлучені: в більшості випадків конфлікт виникає між колишнім чоловіком і дружиною, рідше – колишнім чоловіком і близькими родичами дружини; 37%, або ж більше 1/3, не одружені: насилля зазвичай вчиняється сином по відношенню до свого батька (вітчима) або ж матері (мачухи), племінником у відношенні до своєї тітки, онуком у відношенні до своєї бабці чи діда. Слід підкреслити, що постраждалою стороною, у більшості випадків, є жінка.

Серед головних причин насилля в сім'ї слід окремо виділяти алкоголь: 3/4 (74%) таких правопорушень вчиняється у стані алкогольного сп'яніння, що призводить до виникнення конфліктної ситуації між родичами. Особливу увагу слід звернути на поведінку потерпілої сторони (зазвичай особи жіночої статі). Ні в якому разі не слід провокувати конфліктну ситуацію, застосовувати силу до людини, яка знаходиться в стані алкогольного сп'яніння, погрожувати їй тощо. Розмова на підвищених тонах дасть результат лише після виведення з організму продуктів розпаду алкоголю. Також слід зазначити, що правопорушення за ст. 173-2 КпАП вчиняються самостійно (100%), кожен 9 правопорушник протягом року вже притягався за такого роду правопорушення до адміністративної відповідальності, а 4% навіть мають судимість. Цікавим є те, що непрацюючі громадяни повторно протягом року притягалися за такого роду правопорушення до адміністративної відповідальності у два рази частіше (8%), ніж працюючі (4%), що свідчить про більшу асоціальну спрямованість серед непрацюючого населення порівняно з працюючим. За часовим інтервалом 13% правопорушень вчиняється в період з 8:00 до 12:00, 12% з 12:00 до 16:00, 38% з 16:00 до 20:00, 21% з 20:00 до 24:00 і лише 6% з 00:00 до 8:00. Тобто конфліктна ситуація зазвичай виникає у позаробочий час, пов'язана з поєднанням проведенням дозвілля із вживанням алкогольних напоїв, після чого така особа повертається додому і вчиняє сварку в сім'ї.

Таким чином, правопорушник, що вчинив правопорушення за ст. 173-2 КпАП, – це чоловік у віці від 30 до 49 років, що переважно не працює, або частково зайнятий у промисловості чи будівництві, має середній спеціальний або нижче рівень освіти, громадянин України, проживає у місті, одружений або ні, та вчинив адміністративне правопорушення у стані алкогольного сп'яніння.

Стаття 178 «Розпивання спиртних напоїв в громадських місцях і поява в громадських місцях у п'яному вигляді». Правопорушення за ст. 178 КпАП вчиняються чоловіками (100%), у віці 16–24 (38%), 25–29 (25%), 30–39 (28%) років і лише 8% у віці від 40 до 49 років. Серед них: 17% учні шкіл та технікумів, 11% студенти вищих навчальних закладів, 25% робочі, 47% тимчасово не працюють. Такі показники викликають багато запитань щодо продажу алкогольних напоїв неповнолітнім особа. Картина молодого парубка з пляшкою пива чи іншого слабоалкогольного напою стає нормою для суспільства, а в середовищі молоді модною та престижною. За рівнем освіти 5% мають вищу освіту, 21% незакінчену вищу, 15% середню спеціальну, 58% середню і нижче. Працюють переважно в галузі промисловості (56%), будівництві (22%) та обслуговуванні населення (22%). Більшість правопорушників громадяни України (97%), проживають у місті (94%). За сімейним станом: 19% одружені, 58% не одружені, 6% розлучені або вдівці. Правопорушення вчиняють переважно в групі, проте притягаються до відповідальності окремо, – в зв'язку з появою в громадських місцях у п'яному вигляді (17%). 8% правопорушників протягом року вже притягалися за такого роду правопорушення до адміністративної відповідальності. Більшість таких правопорушень вчиняється в період з 16:00 до 20:00 (52%), (25%) з 20:00 до 24:00, 11% з 12:00 до 16:00 і тільки 6% з 00:00 до 04:00 години.

Таким чином, правопорушник, що вчинив правопорушення за ст. 178, – це молодий чоловік віком від 16 до 29 років, який навчається або не працює, проживає у місті, громадянин України, має середній та нижче рівень освіти, неодружений, вчинив правопорушення у групі проте був притягнутий до адміністративної відповідальності окремо в зв'язку з появою в громадських місцях у п'яному вигляді.

За результатами проведеного дослідження, застосовуючи методи порівняння, абстрагування та синтезу, можливо зробити наступні висновки:

1. Особа правопорушника, що притягається до адміністративної відповідальності за статтями 173, 173-2, 178 КпАП, має багато спільних характеристик: це чоловік віком 16-39 років, який переважно не працює, або працює на робочій професії в сфері промисловості, будівництві чи обслуговуванні населення, має середній і нижче рівень освіти, рідше середній спеціальний, переважно не одружений, вчинив правопорушення самостійно, в стані алкогольного сп'яніння, о 16:00-20:00, рідше 20:00-24:00 годині, протягом року не притягався до адміністративної відповідальності за подібного роду правопорушення.

2. Дослідивши особу правопорушника, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку, можливо виділити наступні причини вчинення правопорушень передбачених ст. 173, 173-2, 178 КпАП: а) алкоголь. 72% усіх проступків вчиняється у стані алкогольного сп'яніння, що свідчить про первинне значення алкоголю для такого типу правопорушень; б) безробіття. 52% від всього числа правопорушників тимчасово не працюють, не мають стабільного джерела доходу; в) низький культурний рівень працівників зайнятих у промисловості і будівництві. Серед усіх працюючих правопорушників 49% працює в галузі про-

мисловості, ще 22% в галузі будівництва. Такий факт свідчить про низький культурний рівень працівників промислових та будівельних підприємств, вітальність їх потреб. Проведення вільного від роботи часу в них, зазвичай, поєднується з вживанням алкогольних напоїв, що в свою чергу призводить до деградації та втрати суспільно-корисних якостей і цінностей.

3. Серед позитивних факторів, які виявляють превентивний вплив на особу правопорушника, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку, слід виділити: а) освіта. Чим вищий рівень освіти, тим менша ймовірність вчинення такого виду правопорушень; б) шлюб. Одружені чоловіки вчиняють в два рази менше правопорушень ніж не одружені та розлучені; в) робота в галузі освіти, науки, медицини, управління. Серед усіх правопорушників лише 3% працюють у цих галузях.

4. Вищевказані висновки слід враховувати для профілактики адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку в міській місцевості.

1. Додин Е.В. Административная деликтология: Курс лекций. – Одеса, 1997. – С. 15. 2. Ремнев В.И. Актуальные вопросы административной деликтологии в современный период // Актуальные проблемы административной деликтологии. – К., 1984. – С. 10. 3. Остапенко О.І. Адміністративна деліктологія: Дис. ... д-ра юрид. наук. – К., 1996. – 475 с. 4. Гензюк Э.Е. Административная деликтология: Дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 2001. – 324 с. 5. Мышляев Д.Н. Административно-деликтологические проблемы борьбы с нарушениями общественного порядка: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2001. – 199 с. 6. Никулин М.И. Проблемы науки административной деликтологии: Дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 2005. – 461 с.

М. Ю. СКІТЕЙКІН

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ВВЕЗЕННЯ, ВИГОТОВЛЕННЯ АБО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТВОРІВ, ЩО ПРОПАГУЮТЬ КУЛЬТ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ (ст. 300 КК УКРАЇНИ)

Статья посвящена актуальным вопросам криминалистических аспектов борьбы с ввозом, изготовлением или распространением произведений, пропагандирующих культ насилия и жестокости (ст. 300 Уголовного кодекса Украины). Рассмотрены актуальные вопросы специфической детерминации данных деяний на территории современной Украины.

This article is devoted the actual problems of criminal aspects of opposing against an import, making or distribution of creation, propagandizing the cult of violence and cruelty (art. 300 the Criminal code of Ukraine). The actual questions of specific determination of these acts on territory of modern Ukraine are probed in this article.

Ситуація в сучасній Україні характеризується складними процесами в найрізноманітніших сферах життя, як то: політичній, економічній, соціальній то-

© СКІТЕЙКІН Максим Юрійович – здобувач Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України